

навколишнім середовищем. Ефективність розвитку творчих здібностей дошкільників залежить від створення наступних педагогічних умов: створення емоційно-насиченої атмосфери під час музичних занять; формування у дітей зацікавленості в задумі; створення умови для пробудження активізації в дітей творчих імпульсів, для пізнання радості творення. Діти стають активнішими, більш самостійними, ведуть пошуки способів вирішення творчих завдань, а досягнуті ними результати стають більш якісними і оригінальними. Більшість науковців, розробляючи форми і методи музичного виховання дітей, доходять висновку, що вони повинні бути спрямованими на розвиток самостійності і креативності дошкільників.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. Дата звернення: 01.11.2022.
2. Барко В. Як визначити творчі здібності дитини?. Київ: Україна, 1991. 49 с.
3. Бровчак Л. С. Розвиток творчих здібностей і вмінь дітей у процесі мистецької діяльності. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / ред. кол.: В. І. Шахов, О. В. Акімова, В. І. Бондар та ін.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 50-55.
4. Бушак І. М., Кость С. П., Пирч М. І. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки № 2 (35). 2020. С. 206-212.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
6. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297с.
7. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). 2021. URL: https://oplatforma.com.ua/files/articles/2895/Metodychka_BKDO_2021_Pedrada.pdf. Дата звернення: 1.11.22
8. Розвиток творчих здібностей дітей засобами музичної діяльності в дошкільному навчальному закладі: Херсон, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2013. 60с.

К. Рябко

здобувач ОС «магістр»

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

K. Ryabko

master's student,

Vinnitsia Mykhailo Kotsubynsky
State Pedagogical University

Л. Дабіжа
старший викладач Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

L.Dabizha
senior teacher of Vinnytsia State University
Mykhailo Kotsiubinsky Pedagogical University

РОЛЬ ІЛЮСТРАЦІЙ У РОЗВИТКУ НАВИЧОК ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: У статті розкрито роль ілюстрування в контексті формування читацьких навичок учнів молодшого шкільного віку, проаналізовано методи, котрі спрямовані на підвищення читацького інтересу в процесі розвитку навичок читання молодших школярів, виокремлено поради педагогам щодо підвищення ефективності формування читацьких умінь у дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: читацька компетентність, метод ілюстрування, навички читання, ілюстративна діяльність, читацький інтерес.

Abstract: The article reveals the role of illustration in the context of the formation of reading skills of elementary school students, analyzes the methods aimed at increasing reading interest in the process of developing reading skills of elementary school students, and gives advice to teachers on increasing the effectiveness of the formation of reading skills in elementary school children.

Key words: reading competence, illustration method, reading skills, illustrative activity, reading interest, creative reading.

Освітній процес в умовах сьогодення приймає низку складних та глобальних викликів. Реформаторські зміни та потужне становлення Нової української школи трактують всебічний розвиток підростаючого покоління крізь призму компетентнісного підходу. Чільне місце серед ключових та предметних компетентностей посідає у початковій освіті - читацька. Це пов'язано із низкою аспектів сучасного інформатизованого суспільства.

З огляду на те, що освітній простір в умовах війни будується та організовується переважно на цифрових технологіях, шкільна практика відслідковує негативну тенденцію збільшення кількісного показника дітей, особливо молодшого шкільного віку, котрі мають труднощі з формуванням навички читання.

Розглядаючи процес навчання дитини читанню як складний механізм, кагорта зарубіжних та українських науковців детально вивчають та аналізують різноманітні фактори, що впливають на розвиток читацьких навичок молодших школярів. В наукових дослідженнях та працях Вашуленка М.С., Савченко О.Я., Сухомлинського О.В., Ушинського К.Д. власне читання розглядається з точки зору засобу активізації пізнання та один з провідних видів мовленнєвої діяльності.

Навчити дітей читати - одне з основних завдань початкової школи, вважав В. О. Сухомлинський, який стверджував «читання - це віконце, через яке діти бачать і

пізнають світ і самих себе». Також відомо, що педагог надавав перевагу слову, музиці, живопису. За його переконанням «слово допомагає глибше відчувати найтонші відтінки краси, а краса ніби змінює у свідомості емоційно забарвлене слово, доносить до розуму і серця його аромат» [5, 121].

Розкриваючи методику формування і розвитку навички читання в початкових класах, О. Я. Савченко наголошує, що «повноцінна навичка читання є основою успішної реалізації всіх змістових ліній програми з літературного читання, важливим засобом розвитку і саморозвитку особистості учня. Ця навичка має універсальний характер, оскільки без неї неможливими є навчання і розвиток взагалі, соціалізація людини в інформаційному суспільстві» [4, 52].

Провідними методистами було розроблено ефективні методики розвитку різних характеристик навички читання (Вашуленка М.С., І. П. Гудзик, , І. М. Федоренком, тощо). Аналізуючи низку їх праць, робимо висновок, що читацька діяльність може розглядатися не як процес формування знань, умінь і навичок, а як процес формування ключових життєво необхідних компетентностей.

За концепцією Нової української школи читацька компетентність включає у себе не тільки, безпосередню, навичку читання, а й, насамперед, уміння, знання й цінності, що допоможуть дитині у пошуку та критичному осмисленні інформації для вирішення актуальних пізнавальних та життєвих завдань. Дана компетентність виявляється у: належному рівні сформованості навички читання, розумінні та аналізі текстів різноманітної тематики, літературознавчій свідомості у відповідності з віковими можливостями, здатності критично оцінювати прочитане.

Показниками сформованості читацької компетентності на високому рівні є одночасна робота учнів із текстами художніх творів та ілюстративним матеріалом до них, що відображає особистісну зрілість кожного школяра та його ціннісно-смыслову орієнтацію. З огляду на те, що сутність змісту художнього твору, його епізоду цілісно відображаються у змісті ілюстративного матеріалу, він у деякій мірі відіграє роль бази для опанування названими компетенціями, завдяки яким формується активний досвідчений читач.

Варто зауважити, що ілюстративний матеріал до літературно-художніх творів подається з дотриманням певних вимог, які є достатньо високими. Ілюстратори підручників у мовно-літературній галузі Нової української школи такі як О. Галицька, Ю. Сікора, Н. Волошина, Д. Дихно, В.Ковальчук, А. Макарова, В. Труфен та ін. приділили значну увагу дотриманню санітарно-гігієнічних вимог та створенню якісних ілюстрацій, котрі відповідають таким характеристикам:

- зрозумілі читачам (відповідають віковим особливостям учня);
- естетичні, не лякають і не викликають огиду;
- гармонійні і легко сприймаються;
- не суперечать тексту;
- послідовні (кожен малюнок – продовження попереднього, в одному стилі).

Ще Я. А. Коменський і К. Д. Ушинський свого часу звертали увагу на роль ілюстративного матеріалу в книжках для читання. Так, Я. А. Коменський вказував,

що подані в книжках ілюстрації не лише збуджують і активізують інтерес учнів, а й позитивно впливають на їхнє творче сприймання. Завдяки цьому діти стають більш уважними не лише до сприйнятого зображення, а й до тексту, який читається. Крім того, спостереження над зображеним об'єктом художньої ілюстрації позитивно впливають на розвиток мовлення учнів, стимулюючи їх до самостійних висловлювань.

Як слушно зауважував з цього приводу К. Д. Ушинський, «...розвиток, який спостерігається, буде головною метою кожного навчання, оскільки виступає формуванням у свідомості учня конкретного глядацького образу» [6, 41]. За К. Д. Ушинським, у дитини формується уміння спостерігати, «самоспостережливість».

Д. Д. Зуєв, назвавши ілюстрацію «ілюстративним матеріалом», вкладає в це поняття функцію «носія певної суми знань». Її мета — сприяти більш глибокому розумінню тексту, міцному його засвоєнню, формуванню наукових понять. Науковець вважав, що важливе місце в освоєнні змісту книги належить ілюстраціям, у відповідності до вікових особливостей дітей. Вони допомагають передати читачеві досвід, укладений в книзі, пояснює текст шляхом демонстрації відповідного зорового образу, доповнює текст наочними образами, тлумачить текст.

Готуючись до роботи з художнім твором на занятті з молодшими школярами, вчителю слід дібрати оптимальну кількість методів та прийомів роботи, що передбачають інтеграцію навчального матеріалу. Серед них – розповідь, коментар, бесіда, стимулювання оцінної діяльності, порівняння, контраст, метод аналогій тощо. Для покращення сприймання живописного полотна цілком слушною буде активізація уваги дітей шляхом читання перед показом твору цікавої легенди, казки, що змістовно близькі за темою [1].

З метою вивчення читацьких інтересів молодших школярів та виявлення впливу ілюстрацій на розвиток читацьких навичок учнів молодшого шкільного віку доцільно використовувати бесіди, анкети, експерименти тощо.

Нами було здійснено спостереження та аналіз уроків літературного читання у початковій школі під час педагогічної практики. Проведена робота, дала можливість сформулювати висновки щодо новітніх найефективніших методів, котрі використовують вчителі для формування читацької компетентності молодших школярів (Схема 1).

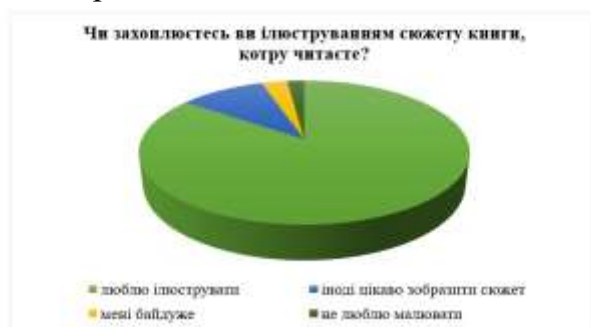

Схема 1. Методи, що позитивно впливають на підвищення читацьких інтересів дітей молодшого шкільного віку, як складової читацької компетентності

Для формування у молодших школярів читацької компетентності педагогам необхідно систематично вирішувати такі завдання:

- спонукати учнів до читання власним прикладом;
- розвивати читацький інтерес;
- робити правильну підбірку книг;
- формувати навички аналізу художнього твору;
- перетворювати читання на творчу літературну діяльність;
- розвивати усне та писемне мовлення учнів;
- залучати до читацької діяльності різні органи чуття.

Ілюстрація повинна допомагати учням молодшого шкільного віку відтворювати реальні художні образи, які сприяють адекватному розумінню текстів, дають можливість сформувати важливі складові читацької компетентності. Ілюстрації на обкладинці і всередині книги допомагають юному читачеві зорієнтуватися в змісті книги. В цілому ілюстрації забезпечують привабливість книги. Це свідчить про різноплановість функціональності ілюстративного матеріалу, яким має бути насичена література для молодших школярів.

Діаграма 1. Анкета «Який ти читайлик?»

Проведене, в ході дослідження, опитування «Який ти читайлик?», дало можливість визначити залежність читацького інтересу від різних факторів, а саме: чи подобаються дітям ілюстрації в книгах, чи спонукають їх сюжетні зображення до фантазування, тощо. Від так, відповіді на ряд запитань, що пов'язані з зацікавленням молодших школярів процесом читання за допомогою ілюстративного матеріалу, дозволили нам з'ясувати, що понад 70% дітей не люблять читати книги, у яких ілюстрації чорно-білі або відсутні. Також, 85% молодших школярів захоплюються ілюструванням сюжетів, котрі читають (Діаграма 1). На запитання «чи допомагають ілюстрації в книзі краще зрозуміти сюжет?» ми одержали 100% позитивних відповідей.

Нині життя вимагає не лише пошуку окремих методів для посилення в учнів інтересу до читання, а й інтенсивного розроблення та впровадження відповідних ефективних технологій та методик. Інноваційні методи, котрі сприяють процесу становлення читацьких умінь мають бути широко представлені у методичних розробках не лише науковців, а й педагогів-практиків. На основі вивчення передового педагогічного досвіду вчителів комунальних закладів «Вінницьких ліцеїв» міста Вінниці нами виокремлено поради педагогам щодо підвищення ефективності

формування читацьких умінь у дітей молодшого шкільного віку шляхом застосування ілюстрацій (Схема 2).

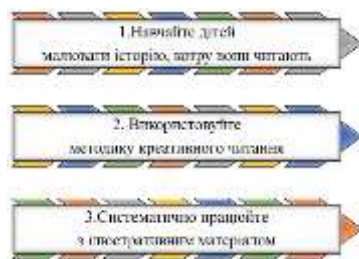

Схема 2. Поради щодо підвищення ефективності формування читацьких умінь у дітей молодшого шкільного віку

Отже, становлення навички читання молодших школярів — складний і тривалий у часі процес, який характеризується закономірними етапами розвитку, різними за психологічним змістом. У процесі читання технічна і смислова сторони знаходяться у нерозривному зв'язку. Читання і розуміння текстів різних видів учнями початкових класів має індивідуальні відмінності, які обумовлені особливостями сприймання у цей віковий період.

Шкільна практика здебільшого спрямована на розуміння слова як домінуючого засобу інтелектуального пізнання. Пізнавальна функція ілюстративного матеріалу слугує процесу пізнання, активному вивченню природи, образному відбиттю реальної дійсності. Варто пам'ятати, що використання ілюстрацій у розвитку навички читання молодших школярів дозволяє якісно підвищити та підсилити інші доцільні дидактичні методи та прийоми. Образність мислення та аналіз ілюстрацій дозволяє занурити дітей молодшого шкільного віку занурити у світ роздумів та фантазій, тоді процес читання стає заохоченням, а не покаранням.

Література

1. Дабіжа Л.П., Комарівська Н.О., Любчак Л.В. (2021) Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Збірник наукових праць. Вип. 66. 2021. С. 7-11.
2. Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів: методичний посібник./Мартиненко В. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
3. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник / Вашуленко М. С. К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
4. Савченко О. Я. Методика читання в початкових класах. К.: Освіта, 2007. 334 с
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. К. : Рад. пік., 1976. Т. 1. 654 с.
6. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. К. : Рад. пік., 1983. Т. 1.-48